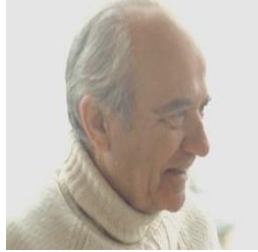

5- TOPLUMCU ŞİİR ZEVK VE ANLAYIŞINI ÖN PLANA ÇIKARANLAR (1940-1960)

RIFAT ILGAZ (1911-1993)

1911 yılında Kastamonu Cide'de doğdu. Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'nü 1938'de bitirdi. 1939'da İstanbul'da öğretmenliğe başladı. 1940'da Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'ne girdi. 1943'te ilk kitabı "**Yarenlik**" yayımlandı. Şiirleri büyük bir ilgi gördü. Ocak 1944'de "**Sınıf**" adlı şiir kitabı çıktı. Sıkıyönetim kararı ile toplatıldı. 1950'li yıllarda gazetecilik yapmaya başladı. Ocak 1953'te "Devam" adlı şiir kitabını çıkardı ve bu kitap da toplatıldı. 1961 Anayasası yürürlüğe girdikten sonra kendi adıyla yazı ve şiir yayınlama özgürlüğüne kavuşan Rifat Ilgaz, 1970'te Basın Şeref Kartı'nı aldı. 1974'te emekli oldu.

1940'lardaki toplumsal gerçekçi şairler kuşağının önemli temsilcilerindedir. Siyasal ve ideolojik sorunları yalın bir dille ortaya koydu, insanların yaşantılarını, öykünmesiz ve gösterişsiz bir dille yansıttı.

ESERLERİ:

Şiir: Yarenlik, Sınıf, Yaşadıkça, Devam, Üsküdar'da Sabah Oldu, Soluk Soluğa Karakılıçık, Uzak Değil, Güvercinim Uyur mu, Kulağımız Kirişte, Ocak Katırı Alagöz.

Roman: Hababam Sınıfı, Karadeniz'in Kıyıcığında, Karartma Geceleri, Sarı Yazma, Yıldız Karayel, Halime Kaptan, Meşrutiyet Kırathanesi

Anı: Yokuş Yukarı, Biz de Yaşadık, Kırk Yıl Önce Kırk Yıl Sonra
Mizahi Öykü ve Romanları: Radarın Anahtarı, Don Kişot İstanbul'da, Bizim Koğuş, Kesmeli Bunları, Nerde O Eski Usturalar, Saksaganın Kuyruğu, Geçmişe Mazi, Çatal Matal Kaç Çatal, Bunadı Bu Adam, Hababam Sınıfı Uyanıyor, Sosyal Kadınlar Partisi, Apartman Çocukları, Çalış Osman Çiftlik Senin
Çocuk Kitapları: Öksüz Cıvcıv, Bacaksız Kamyon Sürücüsü, Bacaksız Sigara Kaçakçısı, Bacaksız Paralı Atlet

ALİŞİM

Kasnağından fırlayan kayışa

Kapturdun mı kolumu Alişim!

Daha dün öğle paydosundan önce

Zilelinin gitti ayakları,

Yazıldı onun da raporu:

"ihmalden!"

Gidenler gitti Alişim,

Boş kaldı ceketin sağ kolu...

Hadi köyüne döndün diyelim,

Tek elle sabanı kavrasan bile

Sarı öküz gün görmüştür,

Anlar işin iç yüzünü!

Üzülme Alişim, sabana geçmezse hükümün

Ağanın davarlarına geçer...

Kim görecek kepenek altında eksiğini

Kapılanırsın boğaz tokluğuna.

Varsın duvarda asılı kalsın bağlaman

Beklesin mızrabını.

Sağ yanın yastık ister Alişim

Sol yanın sevdiğini.

Kızlarda emektar sazın gibi

Çifte kol ister saracak!

AHMET ARİF (1927-1991)

1927 yılında Diyarbakır'da doğdu. Ortaöğrenimini Diyarbakır Lisesi'nde tamamladı. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü öğrencisi iken 1950'de Türk Ceza Yasası'nın 141. maddesine aykırı davranmak savıyla, 1952'de gizli örgüt kurma savıyla iki kez tutuklandı, yargılandı ve 2 yıl hüküm giydi. Cezaevi günleri sona erince Ankara'daki gazeteler ve dergilerde teknik işlerle uğraşarak yaşamını kazandı. 1991'de öldü.

Toplumcu gerçekçi şiirimizin ustalarındandır. Yaşadığı coğrafyanın duyarlılığı ve halk kaynağındaki sesini hiç yitirmeden, lirik, epik ve koçaklama tarzını kullanarak, özgün, çağdaş şiirler yazdı. Şiirlerinde Anadolu insanının her türlü sorunları ve umutlarını dile getirmiş, hapisane yaşantısı, özgürlük, başkaldırı, korkusuzluk, çaresizlik, halkın çilesi aşk, yiğitlik gibi konuları işlemiştir.

Şiir: Hasretinden Prangalar Eskittim, Yurdum Benim Şahdamarım
Mektup: Cemal Süreya'ya Mektuplar

HASRETİNDEN PRANGALAR ESKİTTİM

Seni, anlatabilmek seni.

İyi çocuklara, kahramanlara.

Seni anlatabilmek seni,

Namussuza, halden bilmeze,

Kahpe yalana.

Ard- arda kaç zemheri,

Kurt uyur, kuş uyur, zindan uyurdu.

Dışarda gürül- gürül akan bir dünya...

Bir ben uyumadım,

Kaç leylim bahar,

Hasretinden prangalar eskittim.

Saçlarına kan gülleri takayım,

Bir o yana

Bir bu yana...

...

AKŞAM ERKEN İNER MAHPUSHANEYE

Akşam erken iner mahpushaneye

Ejderha olsa kâr etmez.

Ne kavgada ustalığın,

Ne de çatal yürek civan oluşun,

Kâr etmez, inceden içine dolan,

Alıp götürren hasrete.

Akşam erken iner mahpushaneye.

İner, yedi kol demiri,

Yedi kapıya.

Birden, ağlamaklı olur bahçe

Karşıda duvar dibinde.

Üç dal gece sefâsı,

Üç kök hercai menekşe...

Aynı korkunç sevdâdadır

Gökte bulut, dalda kayısı.

Başlar koymaya hapislik.

Karanlık can sıkıntısı...

Kürdün Gelimi'ni söyler maltada biri

Bense voltadayım ranza dibinde

Ve hep olmayacak şeyler kurarım,

Gülünc, acemi, çocuksu...

Vurulsam kaybolsam derim,

Çırılçıplak, bir kavgada.

Erkekçe olsun isterim,

Dostluk da düşmanlık da.

Hiçbiri olmaz, halbuki

Geçer süngüler namluya.

Başlar gece devriyesi jandarmaların...

...

CAHİT İRGAT (1915–1971)

1915'te Lüleburgaz'da doğdu. Edirne Öğretmen Okulu son sınıftan ayrıldı. Çeşitli tiyatrolarda oyunculuk yaptı. 1932'de Ankara Devlet Konservatuvarı'na girdi. 1936'da ayrıldı. İstanbul Şehir Tiyatrosu, Küçük Sahne, Devlet Tiyatrosu, Adana Şehir Tiyatrosu, Dormen Tiyatrosu, Oda Tiyatrosu ve Cahide Sonku ile kurdukları Cahitler Tiyatrosu'nda sayısız oyunda rol aldı. Birçok filmde oynadı. 1940 kuşağının önde gelen şairlerindendir. 5 Haziran 1971'de İstanbul'da öldü.

Şiir : Bu Şehrin Çocukları, Rüzgarlarım Konuşuyor, Ortalık, İrgatın Türküsü

Roman : Geri Dönemezsin, İnsan Kafesi (Milliyet gazetesinde tefrika edildi.)

RÜZGÂRLARIM KONUŞUYOR

*Ben bir harp esiriydim
Bulutları seviyordum, hürriyeti seviyordum
İnsanları seviyordum, yaşamayı seviyordum
Bulutları gözlerimden boşalttılar bir gece.*

*Yalan söylemeyen bir dünyada.
Ben de yalan söyleyemem.
Ve ben şeffaf, tertemiz
Pırıl pırıl bağıryorum.
Yetişir oltaya yem
Dile küfür olduğumuz,
Yetişir bozuk para gibi savrulduğumuz.*

*Gözlerim var, görüyorum:
Yarı çıplak, çırılçıplak
Ölülerle dolu toprak
Ölüler sarmaş dolaş
Ölüler sivil, asker, ihtiyar
Ölüler buram buram
Nefret kokuyor*

*Ve dilim var, söylüyorum:
Benim de alt çenemi
Gözlerimi alacaklar belki de
Yaşamak ve hürriyet istedim diye
Ve belki de bir sabah
Gün doğmadan az önce
Heykelim dikilecek
Bir darağacına...*

İNSAN GİBİ

*Çok yakında bir gün
Çok yakında bir gün
Ağır uykulardan uyanacaklar
Zor kapıları açacaklar
Yere sağlam basacaklar.*

*Sevgiden sıırsıklam
Yangınlaşacak aşklar
Çok yakında bir gün
Çok yakında bir gün
İnsanlar insan gibi yaşayacaklar.*

*En dar en karanlık sokaklar
Çok yakında bir gün
Çok yakında bir gün
Bayramlaşp ışıyacaklar
Hürriyet giyecek aydınlık ayaklar...*

ENVER GÖKÇE (1920-1981)

1920'de Erzincan'ın Kemaliye ilçesi Çit Köyü'nde doğdu. 8 yaşında ailesiyle birlikte Ankara'ya geldi. Ankara Gazi Lisesi'ni bitirdi. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. Çeşitli nedenlerle hapis yattı, sürgün edildi.

İlk şiiri 1943'te "Ülkü" dergisinde yayınlandı. Daha sonra Ülkü, Yurt ve Dünya, Ant, Gün, Söz, Yağmur ve Toprak, Yeryüzü gibi dergilerde imzalı imzasız şiirleri, yazıları çıktı. Ortak dili zenginleştiren yerel sözcüklerle örülmüş eserleriyle özgün bir şiire ulaştı. Türk şiirinde 1940 kuşağı ya da "Acılı Kuşak" olarak anılan toplumsal şairlerin önde gelen temsilcileri arasında yer aldı. Bazı şiirleri bestelendi. Mustafa Gökçe, Aydın Tataroğlu adlarıyla çeviriler yaptı. Pablo Neruda'dan da şiirler çevirdi.

ESERLERİ:

Düz Yazı: Çit Köyü, Sanat ve Sanatçı Üzerine, Âşık Veysel'e Dair
Şiir: Yaşamı Bütün Şiirleri (1981)

Biyografi: Kemâlettin Kamu, Ömer Bedrettin Uşaklı

Diğer Kitapları: Dost Dost İlle Kavga, Panzerler Üstümüze Kalkar, Eğin Türküleri

MERİ KEKLİĞİM

Bir Yol
Elde Parası
Çatal Veremedim
Bir Diye
Elde Şu
Dehre Dağları
Dalar Bana
Dikenlerin Açtırdılar
Kengerlerin Şu
Peşinde Yolları
Kaderimmiş Bana
Söğërim Hacizlere
Oy Gitti
Meri Suna
Kekliğim Gibi
Yeter Keçim
Çektiğim İneğim
Meri
Kekliğim

Dut
Kurusu
Süpürge Kore
Tohumu Dağlarında
Yediğimiz Tabakam
Ve Kaldı
Bir Mapus
Godik Damlarında
Arpa Özgürlüğüm
İçin Hey
Sivas Meri
Kapılarından Kekliğim
Geri Yeter
Çevrildiğimiz Çektiğin.
Günleri
Defledik
Meri Kekliğim
Yeter
Çektiğim

Enver GÖKÇE

A. KADİR (1917-1985)

Asıl adı İbrahim Abdülkadir Meriçboynu'dur. Tan gazetesinde düzeltmen olarak çalıştı. Arkadaşlarıyla Yürüyüş dergisini çıkardı. Savaş karşıtı şiirlerini içeren ilk kitabı

Tebliğ (1943) toplandı, sıkıyönetim tarafından İstanbul dışına sürgün edildi (1943-1947).

Sürgünlüğü Muğla, Balıkesir, Konya, Adana ve Kırşehir'de geçti. 1965'ten sonra şiir çevirileri ve kitaplarının yayımıyla uğraştı. Azha Erhat ile birlikte İlyada ve Odesa çevirilerini yaptı.

İlk şiirleri Ali Karasu imzasıyla yayınlandı. Başlangıçta Faruk Nafiz Çamlıbel ile Necip Fazıl etkisinde şiirler yazdı, Nâzım Hikmet'in şiirleri ile karşılaşınca şiir ve dünya görüşünde önemli değişiklikler oldu. Bireysel dramı toplumsal sorunların birlikteliği içinde ele aldığı şiirlerinde Nâzım Hikmet'in etkisi belirgindir. 1940 kuşağının önde gelen toplumcu gerçekçi şairlerindedir. Savaş karşıtı tutum, yoksul insanların durumu, insana inanma ve güvenme, özgürlük ve yaşantısındaki zorlu anlar şiirlerinde ağırlık taşıyan konulardır.

Şiir: Tebliğ, Hoş Geldin Halil İbrahim, Dört Pencere, Mutlu Olmak Varken, Bütün Şiirleri (1988, ölümünden sonra)

Anı: Harp Okulu Olayı ve Nazım Hikmet

İNSAN

İnsan kuş kanadında gelen yazı.

İnsan arı su, insan ak süt.

İnsan yemyeşil uzanan bahçe.

İnsan kum, insan çakıl taşı.

İnsan yiğit, insan dost, insan sevdalı.

İnsan kancık, insan ödle, insan hergele.

İnsan kocaman, dağ gibi.

İnsan parmak kadar, küçücük.

İnsan alın teri, insan lokna, insan kan.

İnsan solucan, insan sülük.

İnsan kuş kanadında gelen yazı.

İnsan gül fidanında yanan konca.

İnsan umutların kapısı.

YOL

Tekmil haklar alınır.

Tekmil hürriyetler kısıılır.

Tekmil köşe başları, tekmil kapılar tutulur.

Gökyüzü tıklır dört duvar içine.

Bütün bunlara karşı,

dümdüz, apaydınlık kalır

seni bana getiren yol.

AÇILIR KAPILAR

Cansel'e

Alır seni korum damla damla

suyuma, ekmeğime, aşıma,

kaygıma, sevincime, acıma,

umuduma, sabrıma, gücüme.

Alır seni bölerim parça parça,

dağıtırım topraklara, denizlere, geceye.

Açılır her sabah kapılar gözlerinde,

girerim ışıltılı, yemyeşil bir bahçeye.

SUAT TAŞER (1919-1982)

1919'da İstanbul'da doğdu, 17 Kasım 1982'de İzmir'de yaşamını yitirdi. Ankara Devlet Konservatuvarı Tiyatro Bölümü Yüksek

Devresi'ni bitirdi. Ankara Devlet Tiyatrosu'nda oyunculuk, Ankara Radyosu'nda spikerlik yaptı.

Yeryüzü dergisinde yayınlanan "Önce-Sonra" şiiri nedeniyle Türk Ceza Kanunu'nun 142. maddesine aykırı davranmaktan yargılandı ve aklandı.

1950'den sonra tiyatro incelemeleri ve eleştirileri de yazdı. Stanislavski'nin "Bir Aktör Hazırlanıyor" ve "Bir Karakter Yaratmak" eserlerini

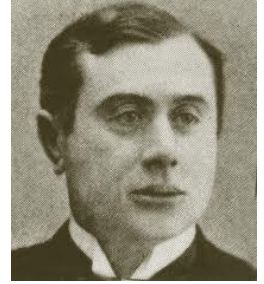
Türkçe'ye çevirdi. 1940 kuşağının toplumcu şairleri arasında yer aldı. İlk dönem yüksek sesli, söylevci tarzda şiirler yazdı. Zamanla toplumsal konulardan bireysel duygulara yöneldi. Humor ve sevgi öğelerinden yararlandı. Günlük dil ve kimi zaman argo kullanarak mizahi şiirler de yazdı.

ESERLERİ

Şiir: Bir, Hürriyet (1945, Ömer Faruk Toprak'la birlikte), Merhaba, Haraç Mezat, İkinci Kurtuluş, Hayret Bey'in Serüveni, Evrende Ellerimiz

Oyun: Aşk ve Barış, Deli Dumrul

İnceleme: Üç Duvarlı Dünya, Tiyatro Meseleleri, Bir Dünya ki, Konuşma Eğitimi

UMUT

Yaşamak ummaktır.

Yeşil yapraklar umar

şu bel bükülmüş ağaç,

yelkenler rüzgar umar

bir kız tanırım, sarışın

sevgilisini esmer umar.

Aç karnına istiklal umar

Bombay'lı amale, Cava'lı topraksız,

Hamburg'lu ana ekmeğe umar,

Paris'li çocuk intikam

ben sulh umarım

Ramazan oğlu Recep

kuşlanın duvarına vermiş sırtını

memleketten mektup umar

ve her talim dönüşünde,

her nöbete çıkışında tezkere umar.

...

Ummaktır yaşamak.

İbret al, ders al geceden

çevir başını gökyüzüne

yıldızlara bak.

Güneşli sabahların umududur yıldızlar.

Bir vedalık hükmü var hayatın,

ölümün vakti saati sorulmaz.

Serçe kuşu gibidir umut,

dal yorulur, serçe yorulmaz.